

„Ať přijdou, aby se můj dům naplnil“ (L 14,23): Kostel jako šance¹

Ondřej Macek

“Make them come in, so that my house may be filled” (Lk 14:23): Church building as a chance Church pedagogy aims at acquainting various groups of people (respecting their ages or interests) with the inside of the church by means of holistic and experiential learning. Other aims include: Perceiving the church as a place for religious studies; enabling people enter into dialogue with the religious tradition through the church building, through meetings in it and through experience; teaching the Christian alphabet by reading the church inside; discovering the church using all senses; making oneself at home in the church. Church pedagogy may be one of the methods which Churches can use to translate the Christian faith to their contemporaries in the present multicultural society.

V roce 2017 20.000,- Kč za rozšíření ozvučení; v roce 2018 80.000,- Kč za opravu hodin na kostelní věži; v roce 2019 1.100.000 Kč za opravu poloviny střechy kostela; v roce 2020 40.000,- za zajištění druhé poloviny střechy; v roce 2021 400.000,- Kč za restaurování oken a vitráží. Plus samozřejmě elektřina, voda, úklidové prostředky a brigádnické hodiny. V kostele nestrávíme ročně více než 50 hodin. (Máme ještě sborový dům a faru.) Takže jedna hodina využívání této budovy ze třetí třetiny 19. století, která navíc povážlivě praská, nás stojí přibližně šest a půl tisíce korun.²

Může mít kostel i jiné než bohoslužebné, kasuální a kulturní využití? Prodat se totiž moc nedá!

I v České republice se poměrně solidní ozvučnosti těší Noc kostelů. Řada krajů, měst či obcí je v letních měsících ochotna podpořit otevření sakrálních prostor, kterými provázejí státními institucemi placení či dotovaní průvodci. Poměrně často slyším od různých necírkevních svatebčanů, když se jich ptám na jejich víru, že si jdou občas jen tak sednout, ztišit se či ochladit do nějakého otevřeného (římskokatolického) kostela. Děti a mládež z našeho sboru při brigádách v kostele docela oceňují, když se

1 Text je rozšířenou verzí přednášky, která byla přednesena na sympoziu „Církev na cestě. Vize a perspektivy pro putování 21. stoletím“ 13. dubna 2021 na ETF UK. Sympozium se konalo k připomenutí památky praktických teologů Josefa Smolíka (1922–2009) a Pavla Filipiho (1936–2015).

2 Výroční zprávy FS ČCE v Nosislavi, 2017, 2018, 2019, 2020.

dostanou do prostor, kam běžně nemají přístup. (Máme v kostele i jednu tajnou místnost.) Občas se ozve nějaký klub turistů, školka, základní škola, gymnasium ze sousedního města či jiný sbor a požádají o komentovanou prohlídku kostela.

Rád bych v tomto příspěvku představil možnosti vnímání a využití kostela jako prostoru náboženského učení.³

Aby kázaly kameny

Jan Amos Komenský (1592–1670), Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827) a samozřejmě mnozí další pedagogičtí průkopníci zdůrazňovali, že je třeba nezaměřovat se jen na kognitivní složku vzdělávání, ale dbát na celostnost. Tedy: hlava – srdce – ruka. Při „objevovacím“ a „nazíracím“ učení⁴ nedochází jen k ukládání hotových vědomostí (které jsou pak zase zapomínány), ale k propojování života a učení, k náviku schopnosti řešit problémy a začleňování obsahů do kontextu.

V šedesátých letech 20. století začala být jako samostatný obor traktována a vyučována muzejní pedagogika, která se pokoušela prostředkovat setkání s uměním či vystavenými artefakty, a tedy nabídnout, aby se z krátké a v lepším případě dobrovolné návštěvy instituce stal subjektivní a aktivně získaný prožitek.

Některé kostely jsou poměrně esteticky exponovanými budovami,⁵ takže s muzei a galeriemi mají přece jen leccos společného. (Ostatně žel mnohdy víc, než bychom chtěli.) Proto měly církve důvod učinit různě

3 Holger Dörnemann, *Kirchenpädagogik. Ein religionsdidaktisches Prinzip. Grundannahmen, Methoden, Zielsetzungen*, Berlin: EB-Verl., 2014; Birgit Neumann-Becker – Antje Rösener, *Kirchenpädagogik. Kirchen öffnen, entdecken und verstehen. Ein Arbeitsbuch*, Gütersloh: Gütersloher Verl.-Haus, 2003; Hartmut Rupp (ed.), *Handbuch der Kirchenpädagogik. Kirchenräume wahrnehmen, deuten und erschließen*, Stuttgart: Calwer Verlag, 2016; Katja Boehme, Art. Kirchenraumpädagogik/Kirchenpädagogik, in: *Wissenschaftlich Religionspädagogisches Lexikon im Internet*, (online), dostupné z: www.wirelex.de, 2020; Thomas Klie, Art. Pädagogik des Kirchenraums/heiliger Räume, in: *Wissenschaftlich Religionspädagogisches Lexikon im Internet*, (online), dostupné z: www.wirelex.de, 2017.

4 Uta Pohl-Patalong, *Religionspädagogik – Ansätze für die Praxis*, Göttingen; Bristol, Conn.: Vandenhoeck & Ruprecht, 2013, 108.

5 Thomas Klie, Art. Pädagogik des Kirchenraums/heiliger Räume, in: *Wissenschaftlich Religionspädagogisches Lexikon im Internet*, (online), dostupné z: www.wirelex.de, 2017.

promyšlené pokusy, jak „publiku“, většinou nějak diferencovanému (školní třídy, jednotlivci, zájezdy), více přiblížit obsah, původ a život stavby.

V podstatě v obou částech Německa si v osmdesátých letech 20. století teologové všimli, že odcírkevnění lidé (tedy ti, kteří na církve již nemají přímou vazbu a neprošli její katechezí) už nedokážou číst symboly, které byly po generace více méně srozumitelné. Ale zároveň je leckdy svým způsobem fascinuje onen „cizí“ prostor sakrální stavby tolik odlišný od kanceláří, veřejných budov, školních tříd, obchodů, bytů. A že do zvláště starých kostelů přicházejí, pokud jsou tyto otevřené, protože „něco“ se jich tam dotýká. Aniž by mnohdy dokázali popsat, co je to „něco“.

Za auratické je možné chápat velké, rozlehlé prostory, které dávají příležitost k tichu, zastavení, usebrání. Zájem o prostor a ticho je možná také reakcí na rychlost, zalidněnost a mnohomluvnost naší doby. Ostatně nemá estetika a životní praxe někdy mnohem větší oslovující potenciál než kázání?

Ve východním Německu šli cestou skoro misijní, když se místo dat a věcných obsahů pokoušeli interaktivními a sensitivními metodami zvěstovat. Totiž nevyprávět návštěvníkům kostela jen o stavebním slohu, ve kterém byla kazatelna vyřezána, ale i o tom, proč oni sami sem přicházejí naslouchat tomu, co se z ní v neděli nese.

V západní části měli podobné problémy s postupující sekularizací, jen poněkud s jinými příčinami (povážlivé a dlouho trvající rozpojení mezi náboženským individuem a institučním náboženstvím). I jim docházelo, že je potřeba, aby návštěvníci místo frontálního výkladu mohli začít aktivně prostor kostela zažívat. Z průvodců či ze zprostředkovatelů vzdělání se měli stát režiséři kreativního procesu, kteří napomohou tomu „aby kázaly kameny“,⁶ a zároveň tomu, že se návštěvníci stanou subjekty tohoto dění. Byla to ostatně jedna z reakcí na stále hlouběji pociťovanou spirituální chudobu, projevující se i ztrátou vnímavosti pro prostory existenciálního setkání s Bohem.

V roce 1998 vyšly hned tři klíčové monografie, které shrnuly dosavadní zkušenosti, pokusily se formulovat cíle pedagogiky sakrálního prostoru a teologicky je podložit.⁷ Zatímco protestantští bohoslovci užívali spíše

6 Christian Möller, *Die Predigt der Steine. Zur Ästhetik der Kirche*, in: Jürgen Seim – Lothar Steiger (eds.), *Lobet Gott. Beiträge zur theologischen Ästhetik*, München: Kaiser, 1990, 171–178.

7 Roland Degen – Inge Hansen (eds.), *Lernort Kirchenraum. Erfahrungen-Einsichten-Anregungen*, Münster; New York; München; Berlin: Waxmann, 1998. Margarete Luise Goecke-Seischab – Jörg Ohlemacher, *Kirchen erkunden – Kirchen erschließen. Ein*

termínu *Kirchenpädagogik*, volili teologové římskokatoličtí název *Kirchenraumpädagogik*. V roce 2001 vznikla nadkonfesní organizace „Bundesverband Kirchenpädagogik e. V.“, která vydává i časopis *Kirchenpädagogik*.

Pedagogika kostelního prostoru je oborem praktické teologie, který osciluje zejména mezi náboženskou pedagogikou, liturgikou, dějinami umění a pastorální teologií (ten, kdo se v prostoru pohybuje, by mu měl také rozumět).

Kostel jako prostor náboženského učení

V pedagogice kostelního prostoru jde o přiblížení prostor kostela různým skupinám (podle věku i okruhu zájmu) celostně a zážitkovou pedagogikou. Vnímat kostel jako prostor náboženského učení. Umožnit lidem skrze kostel, díky setkáním v něm a pomocí prožitku vstoupit do rozhovoru s církevní tradicí. Učit čtením prostoru kostela křesťanské abecedě. Objevovat kostel všemi smysly. Zdomácnět v něm.

Pedagogika kostelního prostoru může mít několik rozměrů. Kulturní: seznamovat (otevírat) znamení a symboly teologického programu stavění kostela. Spirituální: „Kostelní prostor je chápán jako prostor mimořádný, auratický, schopný navodit setkání s Bohem.“⁸ Eklesiologický: Představit kostel jako životní prostor věřícího společenství.

Dále se snaží dávat architekturu, vybavení a výzdobu do souvislosti s výpověďmi křesťanské víry a tradice i s životním horizontem zúčastněných lidí. Pomoci třeba odhalit zasuté zážitky či rodinné biografie (kde jsem byl pokřtěn; konfirmován; kde měli pohřeb moji prarodiče apod.). Ukázat liturgicko-didakticky kostel jako prostor bohoslužby.

Od architektury se postupuje k víře. Prostorová znamení odkazují k liturgii, kázání, dějinám církve, dějinám spirituality, dějinám náboženství, kultury, ale také ke kasuáliím.

Pedagogika kostelního prostoru se snaží nabízet i prostor a čas k setkání Boha a člověka.

Sakrální prostory jsou vnímány jako místa učení se živému náboženství, resp. jako biotop Svatého.

Handbuch, Lahr: Kaufmann – Kevelaer: Butzon und Bercker, 1998 (2010, 2013). Thomas Klie (ed.), *Der Religion Raum geben. Kirchenpädagogik und religiöses Lernen*, Münster: Lit, 1998 (1999, 2003).

8 Pohl-Patalong, *Religionspädagogik*, 103.

Cílovými skupinami jsou turisté, konfirmandi (aby v prostoru zdomácněli), školní třídy (aby se setkaly s živým náboženstvím; otevírá se zde možnost vztahu mezi školou a církví), odcírkevní lidé (rezonance biblických příběhů v místech, kde jsou živě čteny, rezonance náboženského místa), lidé hledající stopy vlastní náboženské biografie (křest, konfirmace, svatba, pohřeb rodičů/prarodičů), snoubenci i pozůstalí (před děním, kterého mají být účastní), ale také malé děti (přístup ke křesťanskému náboženství skrze otevřené texty prostoru).

Existují různé typy pedagogiky kostelního prostoru. Čistě zážitková: kostel se stává prostorem dobrodružství, který je objevován (může se však jednat i o tomášovské bohoslužby). Kulturně protestantská: předat informace a demonstrovat význam stavby; dějiny města, dějiny architektury, dějiny umění; význam církve. Spirituální: zažívat pocit „nekonečna“, svatého místa, zakusit božské na zemi, meditovat, nechat na sebe působit ticho, rozvíjet emoce. Katechetická: vyprávění o víře. Symbolicky-didaktická: vysvětlující symboly kostelního prostoru. Kybernetická: tady žije církev, tady se káže, křtí, slaví večere Páně; jak být sborem. Fenomenologická: co je náboženským či svatým prostorem. Liturgická – orientovaná na jednání – preliturgické prohlídky s výkladem; co se kde a proč děje, včetně ukázek, cvičení se v liturgickém dění; pobožnosti, písně, modlitby; návky křtů a svateb – tedy prostoru rozumět podle toho k čemu se užívá. Teologická: dějiny zbožnosti, dějiny náboženství, dějiny liturgie. Orientovaná na subjekt; informativní; transformativní: inscenace, performance, zážitky, koncerty. Ale také orientovaná na nové uspořádání: zabývající se možnostmi proměn kostelního prostoru.⁹

V pedagogice kostelního prostoru jde tedy o setkání se znamením, o výuku v jejich četbě a o seznámení s dějinami jejich čtení a působení.

Kde Bůh promlouvá, tam také přebývá

Evangelista opírající se o starozákonní autoritu vkládá do úst Štěpánovi věty: „Nejvyšší nepřebývá v chrámech, vystavěných lidskýma rukama... Jaký chrám mi můžete vystavět, praví Hospodin, a je vůbec místo, kde bych mohl

9 Roland Degen, „Echt stark hier“. Kirchenräume erschließen. Aufgaben, Typen, Kriterien, in: Roland Degen – Inge Hansen (eds.), *Lernort Kirchenraum. Erfahrungen – Einsichten – Anregungen*, Münster; New York; München; Berlin: Waxmann 1998. Goecke-Seischab – Ohlemacher, *Kirchen erkunden*, 5–19.

spočinout? Což to všechno nestvořila má ruka?“ (Sk 7,48–50) A apoštol vybízí: „Buďte živými kameny, z nichž se staví duchovní dům.“ (1Pt 2,5)

Martin Luther (1483–1546) je autorem výroku často citovaného v souvislosti s pedagogikou kostelního prostoru: „Kde Bůh promlouvá, tam také přebývá. Kde zaznívá slovo, tam je Bůh, tam je jeho dům, a když tam promlouvat přestane, už tam jeho dům není.“¹⁰ 5. října 1544 při svěcení prvního evangelického kostela, totiž zámecké kaple v Torgau, reformátor vyslovil, že kostel je všude tam, „kde se neděje nic jiného, než že sám náš milý Pán Ježíš s námi skrze své slovo mluví a my mu odpovídáme skrze modlitby a chvály.“¹¹

Mohou se tedy evangelické bohoslužby konat kdekoli? Za sebe přiznávám, že si pamatuji lépe okna v mariánskolázeňském kostele, tvar kazatelny u Klimenta nebo Salvatora mundi obklopeného anděly na salvátorské klenbě či schody do tamní věže, kde jsme měli nedělní, než jakékoliv kázání, které jsem tam slyšel. A řekl bych, že mnozí budou mít podobnou zkušenost. Není tedy zas až tak jedno, kde se bohoslužby konají. A rovněž záleží také na tom, jaký k prostoru bohoslužby máme vztah.

Od Ježíšova širého nebe, nádvoří jeruzalémského chrámu, synagog, domů prvních křesťanů přes světské baziliky, christianizované pohanské chrámy až po vlastní kostely a modlitebny ušli křesťané dlouhou cestu. *Kniha modliteb a služebností* ve vydání z roku 1953 ještě obsahuje kapitulu svěcení chrámu Slovem,¹² *Agenda ČCE* už s něčím takovým nepočítá.¹³ Nejnovější sbírka modliteb německé reformované církve naproti tomu obsahuje modlitbu rozloučení se s kostelem.¹⁴ Tradičním textem luterských biskupů při posvěcování kostela je Šalamounova modlitba z 1Kr 8,23–53: „Vyslychej prosbu svého služebníka i Izraele, svého lidu, kterou se budou modlit obrácení k tomuto místu, vyslychej v místě svého přebývání, v nebesích, vyslychej a odpouštěj.“ (v. 30)¹⁵

Existují různé modely chápání svatého prostoru:

10 WA 14,92–488, 386.

11 WA 49,58

12 *Kniha modliteb a služebností Českobratrské církve evangelické*, Praha: Kalich, 1953, 211.

13 *Agenda českobratrské církve evangelické. Bohoslužebná kniha. Díl 1.*, Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1983.

14 Sylvia Bukowski – Jochen Denker – Holger Pyka, *Worte finden. Neue Gebete für Gottesdienst und Alltag*, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2021, 122.

15 *Evangelisches Gottesdienstbuch. Agende für die Evangelische Kirche der Union und für die Vereinigte Evangelische-Lutherische Kirche Deutschlands*, Berlin: Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft: Cansteinsche Bibelanstalt, ³2003.

- potřebujeme místo na Písma svatá, modlitby, chvály a setkávání,
- prostor je svatý, protože v něm bydlí Bůh, případně je tam konsekrovaná hostie,
- prostor je svatý, protože se v něm děje obecenství svatých a působí či působil v něm Duch svatý,
- prostor je svatý, protože symbolizuje něco, co se stane, co se má stát, totiž setkání se Svatým.

Svatost/posvátnost je spíše „vztahový děj“ a nestává se podstatou žádného neživého prostoru. Prostor charakterizuje to, co v něm lidé dělají a jak se k němu vztahují.¹⁶ Podobným směrem ostatně částečně míří i dokument II. vatikánského koncilu *Sacrosanctum Consilium* zdůrazňující společenství jako subjekt liturgie, což proměňuje i vnímání prostoru, ve kterém se tato děje a má dít. Posvátnost či svatost prostoru nevnímám ontologicky,¹⁷ přesto některé prostory vztah k Bohu vyjadřují více než jiné a snad je i v některých prostorech snazší se tomuto vztahu otevřít. Kostelní prostory také již samy o sobě dokládají nějaké působení božího slova.

Zatímco se výše zmiňovaný reformátor vymezoval proti formální sakralizaci, píše münsterský teolog Christian Grethlein (1954): „Dnes je tomu přesně naopak: hrozí, že se křesťanská víra uprostřed hlasité, rychlé společnosti vytratí, neboť kostely skoro přestaly být místy utvářejícími zbožnost. Což by si Luther ani neuměl představit. Proto nyní, zvláště bereme-li vážně jeho zaměření na hlásání evangelia, dostávají formující podoby křesťanské víry novou důležitost, a to právě i ve vztahu ke kostelům.“¹⁸

Bůh není jen slovem, ale také osobou a Duchem naplňujícím prostor.

„Nemohu tam vejít, spadlo by to na mě.“ Slyšel jsem tuto větu nescetněkrát a měla vždy velmi odlišné vnitřní odůvodnění. Výzkumy potvrzují rozdílné vnímání prostoru kostela teology, členy sboru a odcírkevněnými.¹⁹ Pro jedny jde o shromaždiště věřící komunity, pro jiné o prostor osobní zbožnosti a pro další právě o svatý prostor. Manfred Josuttis (1936–2018)

16 Pohl-Patalong, *Religionspädagogik*, 109.

17 Tamtéž, 109.

18 Christian Grethlein, „Kirchenpädagogik“, im Blickfeld der Praktischen Theologie, in: Thomas Klie (ed.), *Der Religion Raum geben. Kirchenpädagogik und religiöses Lernen*, Münster: Lit, 2003, 17–33.

19 Pohl-Patalong, *Religionspädagogik*.

mluvil o prostorech silového působení Svatého,²⁰ s tím, že ve všech náboženstvích lze najít prostory určené k setkáním s božstvem.

Církev mohou nabízet společnosti (světu) místa setkání s Bohem; místa porozumění minulosti; místa, která pomáhají uchopit současnost, napomoci tvorbě identity; místa životních modelů; i místa otevírání se dobré (boží) budoucnosti. A je-li kostel obklopen hřbitovem, či jsou-li v něm náhrobky, pak i místa očividného zacházení se smrtí.

Cítím, co ty nevidíš

Ze sémiotiky si pedagogika kostelního prostoru odnesla důraz, že pro porozumění symbolům není podstatný jen výklad o jeho významu a dějinách, ale také jeho intenzivní vnímání a užívání. (To, že signifikant svíčka a signifikát „Kristus jako světlo světa“, je dohoda na kódu, nikoli ontologická souvislost).²¹

Didaktické principy pedagogiky kostelního prostoru znějí:

- dělat to tam, kde se to dělá,
- postupovat zvenku dovnitř,
- celostnost – vnímat i jinými smysly než uchem,
- od pocitů a zážitků přecházet k získávání zkušeností,
- přisvojení je nadřazeno prostředkování,
- zpomalení – okoušení jiného času.

Pedagogika kostelního prostoru má tři základní fáze, spíše než o tři postupné kroky jde o trojzvuk:

- vnímat (pozorovat – popisujeme slovy, ale zapojujeme všechny smysly),
- rozumět (objasňování – čtení textu prostoru, ale nejen jako dějinná fakta, ale i na základě osobní zkušenosti),
- přivlastnit si (znázornit – řečí i beze slov, tancem, obrazem, pantomimou).

20 Manfred Josuttis, *Segenskräfte. Potentiale einer energetischen Seelsorge*, Gütersloh: Kaiser, Gütersloher Verl.-Haus, 2000.

21 Michael Meyer-Blanck, *Vom Symbol zum Zeichen. Symboldidaktik und Semiotik*, Rheinbach: CMZ-Verl., 2002.

Jiní autoři mluví o čtyřech krocích: shromáždění a přiblížení; rozchod a objeovávání; prohloubení; oddělení a zakončení.

Po nich pak ještě může přijít pozvání k něčemu jako „minibohoslužbě“, modlitbě, požehnání, písní.

V následujících odstavcích nabízím pro představu o možnostech pedagogiky kostelního prostoru stručný přehled základních metod, ze kterých by bylo možné sestavit program pro návštěvu školní třídy (resp. spíše její části) z prvního stupně ZŠ.

Nejprve by proběhla příprava (srovnávání různých sakrálních staveb; rozhovor o tom, k čemu jsou; kdo tam chodí; byli jste někdy v nějakém kostele; co by vás zajímalo) s cílem motivovat účastníky k chuti nějaký kostel poznat a zároveň shromáždit znalosti, „co už o kostele víme“.

Následuje venkovní fáze – před kostelem, např.: počítání oken, dveří; děláním lidského řetězu a s jeho pomocí měření kostela; jsou tu nějaké informace, nápisy (jméno kostela atd.); sbírání dojmů; co byste si chtěli vzít do kostela, koho byste si chtěl vzít do kostela; hra – vidím, co ty nevidíš... (např. rozbitou okenní tabulku); udělat si z papíru dalekohled a pozorovat jím stavbu (soustředění se na detaily); rozhovor na téma – bydlí tam Bůh?; osahat materiály, ze kterých je kostel postaven; kostel vypadá jako (srovnávání s něčím známým); ze které strany se vám nejvíc líbí; proč ho postavili zrovna zde; kdy asi byl postaven; co se dá o kostele říci, než do něj vstoupíme...

Před vstupem do kostela: jak myslíte, že to uvnitř vypadá (představy); dívat se klíčovou dírkou; porovnávání dveří s jinými dveřmi, které děti znají; nechat účastníky použít velký klíč od kostela; o motivu dveří v Bibli.

Předsíň kostela: jak se v takovém prostoru lidé chovají; jaká je tu teplota; co cítíte; nácvik procesí.

Uvnitř kostela: hledání předmětů podle obrázků či fotografií (jakou mají funkci; práce v týmech; prezentace výzkumu; případná korekce informací); společná práce se zvukem (naslouchání varhanám; zpěv; provozování hudby); najděte si místo, na kterém se cítíte dobře; hledání středu prostoru (kde je, proč; je to skutečný střed); zapojit tělo (sednout si, lehnout, obejmout, projít bosky); nejsvětější a nejtmaší místo (jaké v nich máte pocity); tiché procházení; prohlídky slepých (jeden má zavázané oči a druhý ho prostorem provádí; ten, kdo má zavázané oči, ohmatává jednotlivé předměty a popisuje, určuje); jak je prostor orientován (pohyb světla, proudění světla); mluví nějak kostel o Bohu; mluví nějak prostor (je něco slyšet, když je ticho); jaké by to tu bylo v noci, ráno; lístečky s otázkami ohledně funkce prostoru (odložit ty, na

které znám odpověď, ponechat si ty, na které neznám); detektivní hra (hledat stopy, poklad); přeměřování prostoru (palci, stopou, loktem, krokem, balónem s heliem); něco zkusit namalovat, vyfotit (soutěž); lehnout si na karimatku a dívat se nahoru (co vidíme); přečíst něco z kazatelny či od ambonu; rozdělit si předměty z kufru a nechat je dětmi rozmístit v prostoru (bible, kříž, peníz, voda, kámen, dřevo, deka; proč jste je dali zrovna tam a ne jina); hodí se prostor k Bohu (vypovídá o něm něco, jaký je Bůh); napsat modlitbu; napsat vzkaz Bohu na zeď; hledání motivů v prostoru (kalichy, kříže, zvířata); zpívat v apsidě, a pak se rozejít po prostoru a stále pokračovat ve zpěvu (pocity, jak to kde znělo, co to o prostoru říká); dialogy (s postavami na obrazech, se stavitelům, s předkem, který sem chodil); vybarvování obrázku; probírka věcí (co do kostela podle mě nepatří a proč; Kimova hra); ochutnávání živlů; experimenty s kadidlem, svíčkami; co bych změnil; typicky evangelické, typicky římskokatolické, pravoslavné.

Slavení: modlitba; požehnání.

Další hodina po návštěvě kostela: vzpomínání podle smyslů (přřazení kartiček se smysly do plánku kostela nebo na fotografie částí kostela: nos, oči, uši, ruka, pusa; tmavý, světlý, světlo, teplota, vůně); pojmenovat fotografie s předměty a umístit je do plánku kostela; rozhovor o předmětech a místech např. formou interview.

Facit

Pedagogika kostelního prostoru je jedním ze způsobů, kterými církve mohou v multikulturní společnosti překládat křesťanskou víru svým současníkům a tedy dalším (novým) způsobem využít svých staveb.²²

Mgr. Ondřej Macek, Ph.D.

Univerzita Karlova

Evangelická teologická fakulta

Černá 9

115 55 Praha 1

macekon@etf.cuni.cz

²² Srov. Osmá teze, in: *Thesen zur Kirchenpädagogik, Kirchenpädagogik. Zeitschrift des Bundesverbandes Kirchenpädagogik e.V.*, 1 (2002), 24–25.